

3. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: автореф. дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Сергій Олексійович Погрібний. – К., 2009. – 36 с.

4. Коваль В. М. Застосування положень Господарського кодексу про предмет регулювання / В. М. Коваль // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Сер. «Юридические науки». – 2009. – Т. 22 (61), № 2. – С. 137-145.

5. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1. / Ротань В. Г., Ярема А. Г., Кривенко В. В., Карабань В. Я., Сонін О. Є.; Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х.: Фактор, 2010. – 880 с.

6. Малинова И. П. Философия права (от метафизики к герменевтике) / И. П. Малинова. – Екатеринбург, 1995. – 128 с.

УДК 346.1 (043.2)

Шишка Р. Б., д.ю.н., професор,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРИНЦИПИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ КРИЗИ

Проблема засад регулювання господарських правовідносин на сучасному етапі зумовлена фактичним станом війни та окупації в Україні Криму частин Донецької та Луганської областей введеними санкціями проти РФ та необхідності їх притримуватися і згортати зовнішньоекономічні зв'язки із її суб'єктами господарювання, витрачанням значних коштів на звільнення захопленого протидії агресії перевезення економіки на військовий стан відновлення інфраструктури зруйнованих районів.

Україна має значні борги і продовжує затягувати боргову петлю, банківська система і національна грошова одиниця нестабільна. Останнє наслідок неефективної економіки потакання грабуванню економіки України окремими олігархічними кланами, підпорядкування їм влади і спрямованості останньої, її пріоритетам, спрямованості державних службовців на служіння народу та вітчизні. Ні законодавство ні правозастосовчі органи не забезпечили становлення правової держави і наведення порядку. Склалась кланово-кримінальна олігархія за якої державні органи формують їх представники і створилась лише видимість правопорядку та імітація засиль з його наведення обернулась зuboжінням значної частини населення і знову необхідністю відновлення натурального господарства. Показово, що при припиненні каденцій у влади частина її очільників виїжджає з України і залишає після себе розчарування та зневіру.

Недоліки регулювання проявились у ГК України: 1) ст. 3 ГК України [1] визначила фактично два напрями регулювання: а) господарську діяльність (ч. 1-3), яка об'єктивно регулюється економічними закономірностями ; б) господарські правовідносини (ч. 4-7), які припускають відхилення від об'єктивних чинників у рамках правової форми. Сам ГК здебільше відсильний і не самодостатній. З огляду на аксіоматичне положення, що право регулює правовідносини і навіть не питання як це проведено у окремих актах господарського законодавства та літературі, склалось враження, що регулювання господарської діяльності – один напрям регуляторного впливу ГК України та актів господарського законодавства, а регулювання господарських правовідносин – інший. Йдеться про регулювання господарської діяльності поза правовідносинами, що є анти правовим.

Стаття 6 ГК України встановила, що загальними принципами господарювання в Україні є: забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захист національного товаровиробника; заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини. На наш погляд тут законодавець піддався об'єктивізму економічних відносин і в окремих принципах фактично провів економічні закономірності і не сформулював підходи до стримування їх за допомогою правової форми, як це зроблено у ст. 3 ЦК України «Засади цивільного законодавства».

Більшість з перерахованих у ст. 6 ГК принципів суперечить визначальній меті, що проголошена у преамбулі ГК, до речі теж принцип чи алгоритм побудови його норм, – забезпечення підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості відповідно до вимог Конституції України, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, сприяння гармонізації її з іншими економічними системами. Тут простежується повна декларативність що властива політичним програмам. Нащо тоді економічні закономірності, як об'єктивні критерії економіки чи неекономічних відносин, що втілюються у правову форму. Якщо допустима форма у відриві від змісту, то негативні наслідки не забаряться, що власне в супроводжує весь час господарську діяльність. Це означає домінування почуттів, зокрема розуміння

економічної доцільності, над розумом та випробуваними економічними закономірностями.

Нема імунітету від антиправових та волюнтарних господарських рішень: популістські програми, які не доводяться до кінця і нема ні правової ні політичної відповідальності, зниження промислового виробництва та фактичне знищення окремих його видів, поява конвертаційних центрів та інших псевдо господарюючих структур, безкарність господарських шахрайств, перетворення посадовців у великих підприємств чи принаймні «багатих» прикриття ними протиправних видів діяльності, зокрема ігрового бізнесу, «дерібану» бюджетів тощо.

Це призвело до декларатизму «ефективності суспільного виробництва» та популізму його соціальної спрямованості об'єктивними показниками якого є: найнижчі в ЄС заробітні плати і пенсії, мізерний прожитковий мінімум, незбагненне при тому збагачення олігархів, повне ігнорування умов приватизації (збереження профілю та діяльності приватизованих підприємств) та корпоратизації (мінори тарні учасники не отримують дивідендів і усуваються від майнових прав тощо). Саме суспільство імітує пошук істини та ефективною влади зі щорічними виборами та перевиборами, а влада мігрує, її представники змінюють політичні сили як рукавички, а по суті мало що міняється.

Майже всі закріплені у ГК принципи господарювання розраховані на підприємництво чи точніше «businesslaw» і доповненні їх принципами ст. 44 ГК становлять єдність. Отже соціальноорієнтована господарська діяльність – міф, чи прикриття? Звертає на себе увагу і казуїстичність формулювання окремих принципів господарської діяльності і притаманний їм декларатизм.

Принципи як програми діяльності, право творення та правозастосування повинні бути максимально лаконічні за формулюванням і чіткими за їх змістом. Вони є геномами діяльності у тому числі управотворення і правозастосування. Водночас вони повинні передбачати особливості їх дій у військовий та надзвичайний стани. Закон України «Про надзвичайний стан» [2] у ч. 1 ст. 1 визначив що надзвичайний стан – це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені цим Законом обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб та покладає на них додаткові обов'язки. Згідно його ст. 19 в умовах надзвичайного стану органи, що здійснюють управління на відповідній території, можуть наділятися надзвичайними повноваженнями для проведення заходів, не обхідних для якнайшвидшої нормалізації

обстановки, відновлення конституційного правопорядку і законності, а також ліквідації загрози безпеці громадян.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3] воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Згідно ст. 12 цього Закону нормативно-правові акти Верховної Ради АРК, рішення Ради міністрів АРК, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються. Якщо це так, то на ці періоди не діють принципи здійснення окремих видів діяльності і насамперед господарської.

Очевидно що в цих умовах принципи регулювання господарської діяльності або діють обмежено, або взагалі не діють і це визначають військові органи відповідно мети їх діяльності та компетенції.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Про надзвичайний стан: Закон України від 26 червня 1992 р. № 2501-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37. – Ст. 538.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 6 квітня 2000 р. № 1647-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 224.